

İstanbulu Sevenler'in tetkik gezilerinden

İstanbul'u Sevenlere geçen ay Aksaray civarında yaptığımız bir gezintinin raporunu sunmuştuk. Bu ay da aynı çevredeki incelemeye devam ettik. Hekimoğlu Alipaşa caddesinde Hacibayram Kaftanı camii ile mezarlarını, Yusuf-

Okmeydanındaki Anıt'lara dair bir kaç örnek
Quelques modèles des monuments érigés à Okmeydan

paşa mektebini ve mezarını, Şirmerd Çavuş camii ve güzel türbesini gördük. İlerde büyük külliyeler vardı; bunu üçüncü rapora bırakarak geri döndük, karakol önünden Cerrahpaşa caddesine geçtik. Kâtib Muslihiddin camii gördükten sonra tekrar caddeden ilerleyerek Tozkoparan Ahmed kethüda mescidini ve mezarını inceledikten sonra bu geziye de son verdik.

Hekimoğlu Alipaşa caddesinde ilk tesadüf ettiğimiz eski eser, Fatih Sultanın kaftancıbaşı Hacibayram camiidir. Demir parmaklıklı şerefesi olan bodur bir minaresi olup, son cemaat yeri ahşab olduğu gibi, esas bina da ahşab örtülüdür. Haziresi duvarla çevrilidir. Avlusunda ahşab örtülü bir şadırvanı ve asırdide ağaçları görülmektedir.

İsim itibariyle Fatih devrinden kalma bir eser olduğu anlaşılmaktadır. Camii Hacibayram yaptırmıştır. Fatih'in Kaftancıbaşı olduğunu Hadika adlı, İstanbul camilerine dair olan kitab yazmaktadır. Mezarı da camiin haziresindedir. Demir parmaklık içine alınmış olan mezarının taşlarındaki yazılar tamamen arapça'dır. Burada adı, Eynebey oğlu Hacibayram olarak yazılıdır. Tarih kısmı hem yazı, hem de rakamla yazılmış isede, birbirini tutmamaktadır. Yazı ile olan tarih 901 H., rakamla olan 951 H. dir. Fatih'in kaftancıbaşı olduğuna göre yazı ile

yazılmış olan 901 H. in daha doğru olması gerekmektedir. Sonradan, yazılar boyanırken sıfırın beş şeklinde boyanmış olması pek muhtemeldir. Eski rakamları bilenler de bunu pek âla takdir ederler. Vesikalarnın, bilhassa taş üzerine yazılmış olanların eyi görünmesi için, ekseriya bilgisiz eller tarafından boyanmaktadır. Eyi niyetle yapılan bu boyalar yukarda görüldüğü gibi birçok tarihî yanlışlara sebep olmaktadır. Bunun, yalnız rakamla tarihi yazılı vesikalarda daha ehemmiyetli olduğunu belirtmek ve ilgilileri ikaz etmek isteriz.

*

Aynı cadde üzerinde Yusufpaşa mektebi vardır. Aslı itibariyle eski bir Türk mekteb tipi şeklindedir. Kesme taş ve tuğla duvarlı, çatılı ve kirpi saçaklı bir binadır. Altında klasik dükânları da vardır. Asıl bina 1126 H. da, Yusufpaşa tarafından yaptırılmış ve torunları tarafından 1226 H. ve 1319 H. tarihlerinde tamir edilmiştir. Son tamir ve tadil Maarif idaresi tarafından yaptırılmış ve haziresi daraltılmıştır. Bu suretle birçok mezarlar ortadan kalkmıştır. Yusuf paşanın mezarı ile diğer birkaç mezar muhafaza edilmiştir. Yusuf paşanın burada yalnız başı vardır.

Yusuf paşa'nın mezartaşı 1226 H. tarihinde ve tamir esnasında taşı yeniden yazılarak konulmuştur. Sülüs yazı ile yazılmış olan bu mezar taşına tamir tarihinin de ilâve edildiği görülmüştür.

Vakıf kayıtlarına göre Davudpaşa şer'i mahkemesi 1330 tarihine kadar bu binada tevzii adalet etmiştir.

Yusuf paşa, gürcü olup yeniçeri ocağından

Okmeydanındaki Anıt'lara dair bir kaç örnek
Quelques modèles des monuments érigés à Okmeydan

Mercan ağasının ok menzil taşı

Tozkoparanın ok menzil taşı

yetiştir. Kul kethüdası, Yeniçeri ağası ve 1123 H. tarihinde de Sadrazam olmuştur. 1126 H. de de öldürülmüştür.

Biraz Cerrahpaşa hastahanesine doğru yürüdükten sonra Topkapı tramvay yoluna çıkarırken köşede Şirmerd Çavuşun yaptırdığı bir mesjid vardır ki, kendisi ve kızı Kamersah hatun burada yatmaktadır. Örnek olabilecek bir açık türbesi olup kubbesi dört ayak üzerine oturtulmuştur. Sağdaki mezar, kızı Kamersah hatuna aittir. Baba ve kızının mezar taşlarının, taşçılık üstadlarının elinden çıktığı belli. Devrinin hususiyeti pek bârizdir. Fatih ve Bayezid devri eserlerini hatırlatmaktadır. Baba ve kızının mezar taşlarındaki yazılar da, Hacıbayram'da olduğu gibi, Arapçadır. Buna nazaran kızının 910 H., kendisinin de 920 H. de öldüğü anlaşılmaktadır. Etraflarındaki birçok mezarlar arasında 1144 H. tarihinde ölen Sekbanbaşı Hasan ağa'nın da mezarı vardır.

Bu hazire içinde bir köşeye atılmış bir çeşme kitabesi gördük. 1195 H. tarihli idi; yazısına göre, Divan kâtibi Hacı Mustafa efendi ruhu için yaptırılan bir çeşmeye ait olduğu anlaşılmaktadır. Hazire duvarının dışında bir kitabe daha vardı ki şair Nazminin üç beyitten ibaret bir parçasıdır. 1105 H. tarihli. Bir hakime ait olduğu anlaşılmaktadır.

Bu mesjid ufak ve şirindir. Memberini Sarı Mustafa paşa adında biri yaptırmış ve camie tahvil etmiştir. Vakıflarını da hazırlamıştır. Şirmerd Çavuş'un damadı idi. Zal Mahmud paşanın da kethüdası olduğundan, paşanın türbesi dışında gömülüdür(1). Zal paşa'nın camii için Mum ve Bal vakfetmiştir. Bu devirde camilerde ışık yalnız mum ve kandil ile temin edildiğinden,

den, zenginlerden hayır yapmak isteyenler bu çeşid vakıflar da yaparlardı.

Aynı cadde, yani Cerrahpaşa caddesinde geziye devam ettik; burada Ahmed Kethüda camii vardır; Muradpaşa'nın kethüdasıdır, aynı zamanda Okmeydanında adına taş dikilmiştir. Okmeydanında, meş'hur okçuların adını ebedileştirmek üzere dikilmiş birçok âbideler vardır. Bunlardan birkaç örneği okurlarımıza sunuyoruz.

Cami bir sed üzerinde yapılmış olup kârgir duvarlı ve ahşab örtülüdür. Yan tarafında yine ahşab bir asma minare vardır. Birçok tamirler görmüş olduğundan asıl karakterini kaybetmiştir. İç kapısının sağında bir mermer su küpü vardırki 1242 H. tarihli. Üzerinde dört satır sülüs yazı görülmektedir. Camiin Aşkımollla adında bir kadın tarafından tamir edildiği vakıf defterlerinde yazılıdır. Civarında Aşkımollla mektep sokağı vardır. Herhalde mektebin bânisi olacak. Bugün mekteb görülmemektedir.

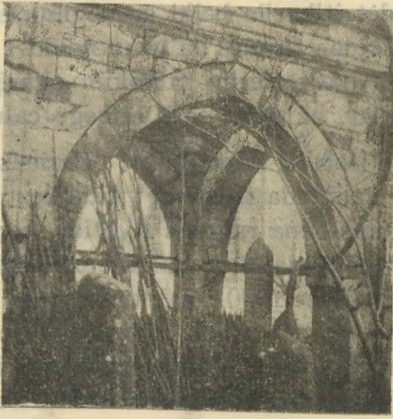
Haziresi birçok mezarlarla doludur. Her yerde olduğu gibi buradaki mezarlar da bakımsızdır. Birçokları da düşmüştür. Bunun içinde Tozkoparan Ahmed ağa'nın da mezarı vardır; etrafı demir parmaklıkla çevrili olduğundan olacak, nasılsa ayaktadır. Fakat yalnız baştaşı görünüyor. Onu da, bir sahib-i hayır sonradan diktirmiş olacak. Taşda şu yazılar vardır:

- 1 — Hüvelbaki
- 2 — Budur Ok meydanını ihya kılan
- 3 — Saad-ü-Vakkas ile oldu heminan
- 4 — Söylenür dillerde namı ta haşredeki
- 5 — Budur ol sermenzili sahibnişan
- 6 — Ok atup taş deldi astı namını
- 7 — Ana dahi kalmadı fani cihan

Hacı Bayram Kaftani'nin baş mezar taşı
Stèle de Hadji Bayram KaftaniAhmed Kethüda camideki su küpünün yazısı
Inscription ornant la jarre se trouvant à la mosquée d'Ahmed Kethuda

- 8 — Etti ihya sünneti Peygamberi
 9 — Menziline nûr ede rabbi müstean
 10 — İster ihlâs ile sizden fatiha
 11 — Hacı Ahmed şöhreti Tozkoparan
 sene 957 (2)

Şirmerd Çavuş türbesi
 Mausolée de Chirmerd Tchavouche

Tekrar karakola doğru gelirken sağda sokak içinde Sinekli Mescid adı ile anılan Kâtib Muslihiddin Mescidi vardır ki bu da eski camilerimizden dir. Bunu yapan Koca Mustafa paşa (3) camii'nin bina emini Kâtib Muslihiddin'dir.

İstanbul camileri arasında üç yerde adı geçer:

1) Altımemerde Uzuncaova mescidini yaptıran kendisidir. Mezarı da oradadır.

2) Tatlıkuyu mescidini de yaptıran bu zattır. Tatlıkuyu civarındadır. Sultan Süleyman, Mescidin inşası sırasında gelmiş ve kendi suyundan mescide vermiştir. Bu kuyu bileziğinin dört köşesinde, kuşların su içmeleri için yuvalar vardır. Mescid civarında eskiden (Nazmi tekkesi) de vardı. Bir de Gedikpaşa'da Tatlıkuyu mescidi vardır ki bununla karıştırmamak lâzımdır. Bunun diğer adı (Esirce Mescidi) dir.

3) Sinekli mescidi. Bu Aksarayda bizim gördüğümüz mesciddir. Burasını ikinci defa olarak Fazlpaşa oğlu Hüseyin Mazlum bey 1322 H. de tamir ettirmiş ve member koymuştur. Bu sebeple devrinin binası olma mahiyetini kaybetmiştir.

(1) Eyyup'ta, yanında medresesi, türbesi, çeşmesi olan bir külliyyeyi Zal Mahmud paşa yaptırmıştır. Sultan Süleymanın damadıdır. Şah Sultan kendisine tezviç edilmiştir. Her ikisi de 988 H. yılının şabanında aynı saatte vefat etmişler ve türbeye gömülmüşlerdir. Zal ünvanı, Sultan Süleyman tarafından kendisine, büyük bir hizmet karşılığında verilmiştir. Mehmed paşa adında bir de oğlu vardır.

Türbesi dışında, yukarıda yazıldığı gibi, Sarı Mustafa paşa da gömülüdür. Aynı zamanda meşhur hattatlardan Çöpçüzade Mehmed efendinin de mezarı buradadır. Kafesi destarlıdır. Bu saha tarih bakımından çok zengin olduğundan başka bir fırsatta İstanbul'u Sevenlere sunacağız.

(2) Okmeydanında, Reis-ül-Hattatin Şeyh Hamdullah efendiden itibaren adına taş, yahut yeni tabirle Anıt dikilmiş meşhurlar pek çoktur. 911 H. tarihinden evvelkileri yoktur, belki toprak altında kalmıştır. Bu meşhur okçu hattattan sonra Tozkoparan Ahmed ağa gelmektedir. Adına dikilen taş 957 H. tarihlidir.

(3) Koca Mustafa paşa Bursa'da ölmüştür. Camii kapısındaki Arapça kitabe 895 H. tarihlidir.

(Azmedüb gitti cihandan paşam)
 misra'ı vefatına tarihtir.

Paşanın iki camii olup biri (Sümbülefehdî) denilen camidir. Burada Sümbül efendi türbesi olduğu için her iki isim de verilir. Diğer camii de Ayvansaray'dadır. Burada Eyyub Sultan ile birlikte İstanbul'a gelen Hazret-i Cabir (Eshabtandır) in gömülü olduğu rivayet edilir.

Ahmed Kethüda Camii'nin asma minaresi
 Le minaret suspendu de la mosquée d'Ahmed Kethuda

Her iki cami yerinde eskiden kilise vardı. Mustafa paşa bunları camile tahvil etmiştir. Kendisi için de bir türbe yaptırmış isede orada gömülmesi nasib olmamıştır. Kızı Safiye hatun gömülmüştür. Efrenci yülasıl olan Paşa Sultan Cem'in gizlice yanına giderek traşı, zehirli ustura ile yapmak suretiyle ölümüne sebep olduğu rivayet edilir. Yavuz, padişah olduktan sonra, Sadrazam olan Paşa, Yavuz yerine Sultan Ahmed'in gelmesini de istediği söylenildiğinden, her iki sebep bir araya gelerek başının kesilmesine sebep olduğu kitaplarda yazılıdır.

Bursa'da Mevlevihane civarında gömülmüştür.

Neşet KÖSEOĞLU

